

Filosofische gesprekken in het Primair Onderwijs

Een introductie

Mirte Romanillos - Oktober 2018

Het idee bij filosoferen in het primair onderwijs is dat kinderen leren nadenken. Daarom stel je je als gespreksleider dus nieuwsgierig op. "Hoe denken jullie dat het zit?" Dat moet je ook oprecht willen weten. Je stelt daarom alleen vragen. Deze vragen moeten open zijn, elk antwoord mag er zijn zolang je het uit kunt leggen. Want dat is wel belangrijk; elke mening moet uitgelegd worden. Daar mogen de andere kinderen dan weer op reageren. Zo denken de kinderen zelfstandig én met elkaar na.

Filosoferen is erg nuttig om de cognitieve (ordenen, vergelijken, in perspectief plaatsen, figuurlijk denken en concentreren), sociaal-emotionele (inleven en sociaal gewenst gedrag vertonen) en morele ontwikkeling (leren wat goed is) van (jonge) kinderen te stimuleren.

Zorg altijd voor een veilige sfeer in de groep. Kinderen die het spannend vinden, kunnen ook non-verbaal meedoen of geef een opdracht om thuis verder te denken, praten of te verwerken.

Belangrijkste uitgangspunten

1. Geef nooit je mening.
2. Geef geen suggesties voor antwoorden (wees niet bang voor stilte en moedig eventueel aan 'bij filosoferen zijn er geen verkeerde antwoorden').
3. Geef geen complimenten, je wilt immers het gesprek niet beïnvloeden (zeg 'dat is een interessante gedachte', en stel er daarna een vraag achteraan).
4. Stimuleer eigenwijze, authentieke en eerlijke antwoorden (anders wordt het gesprek voorspelbaar en dus saai).
5. Vraag door! Je probeert samen te zoeken naar een antwoord en écht te begrijpen hoe iets werkt (zie hieronder wat tips).
6. Er is een verschil tussen denk- en voelvragen. Voelvragen zijn snel en gemakkelijk, denkvragen kosten wat meer energie. Dit moet geoefend worden.

Prikkelvragen (doorvragen)

- Kun je dat zeker weten?	- Hoezo?
- Is dat altijd zo?	- Hoe kan dat dan?
- Kun je een voorbeeld geven?	- Is dat altijd zo geweest?
- Waarom vind je dat?	- Zal het in de toekomst ook zo zijn?
- Wat zijn de voordelen van <x>?	- Vind je er nu hetzelfde van als aan het begin van dit gesprek?
- Zou je zonder <x> naar Mars kunnen reizen?	- Hoe is dit zo ontstaan?
- Wie bepaalt dat?	- Kun je je voorstellen dat het niet/wel zo is?
- Wat bedoel je daarmee?	- Denkt iemand daar anders over?
- Kan het ook nog veranderen?	- Wat zou het gevolg kunnen zijn?
- Hoe zou je dat kunnen bewijzen?	- Wat weet je daar nog meer over?
- Geldt dat in andere landen ook?	- Hoe weet je dat dan?
- Wat zou de reden daarvoor kunnen zijn?	

Een aantal filosofen

Een beetje basiskennis over grote filosofen kan helpen om gericht door te vragen. Hieronder een paar voorbeelden, maar er zijn er zoveel meer. Verdiep je eens in filosofen die bijvoorbeeld iets vonden over een specifiek thema dat je behandelt. Met hun input kun je leuke vragen stellen.

- **Aristoteles** stelt dat alles in de natuur een doel lijkt te hebben. Vb. het doel van een oog is om te zien. Een goed oog, is dus een oog dat scherp ziet.
 - o Hoe weet je als mens waar je voor gemaakt bent?
 - o Kun je alleen genieten als je doet waar je voor gemaakt bent?
 - o Geldt dat ook voor mensen?
- **Plato** is bekend om zijn ideeënleer. Dingen zijn en blijven herkenbaar, doordat we oervormen kennen – die ook kunnen veranderen. Vb. een paard blijft herkenbaar als paard, ook als het slechts 3 benen heeft.
 - o Hebben alle paarden 4 benen?
 - o Is alles met 4 benen een paard?
 - o Kan een bal ook vierkant zijn?
- **Sartre** gelooft dat je altijd een keuze hebt: hoe bijzonder de omstandigheden ook zijn, je bent altijd vrij om te kiezen wat je daarmee doet.
 - o Wie is de baas over je leven?
 - o Als de omstandigheden heel extreem zijn, zoals bijvoorbeeld in oorlog, kun je dan nog steeds kiezen?
- **Schopenhauer** ziet 'de wil' van de mens als een blinde drift, zonder reden. Als je niets meer wilt, heb je rust.
 - o Wat wil je nú het liefste doen? Waarom?
 - o Kan muziek je ongelukkig maken?

Inspiratiethema's

- **Tijd** (Waarom is er tijd? Zou ons leven anders zijn bij een andere tijdsindeling?)
- **De aarde en de mens** (Wie is de baas van de aarde? Is er iemand die de mens nodig heeft?)
- **Fantasie** (Wat is fantasie? Heeft iedereen dit? Hoe ziet het eruit?)
- **Geld** (Maakt geld gelukkig? Waarom is geld belangrijk?)
- **Keuze** (Kun je altijd zelf kiezen? Hebben dieren een keuze? Moet je denken om een keuze te hebben?)

Tot slot

Oefening baart kunst. Dat geldt zeker ook voor filosoferen met kinderen. Maar begin vooral met oefenen. Als het lukt, is het heel ontwapenend en leuk!